

Марія Кирилюк
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
(м. Умань, Україна)

ОСОБОВІ ІМЕНА У СУЧАСНОМУ НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ПРОСТОРИ: МОТИВАЦІЯ ВИБОРУ

Предметом антропоніміки як розділу ономастики, яка вивчає власні імена людини у всьому їх розмаїтті, є закономірності виникнення, формування та функціонування антропонімів різних мов, котрі проявляючи спільні ознаки, є все ж національно та мовно специфічними. Хоча в сучасних німецьких дослідженнях в області ономастики відзначається домінанта наукових розвідок офіційних антропонімів, як то імен та прізвищ, деякі їх аспекти залишаються все ще малодослідженими. При цьому якраз особові імена викликають особливий науковий інтерес.

У всі часи особи іменувалися тим чи іншим чином чи то словом, що передавало якості позначуваного, чи то індивідуальним іменем, слугуючи в кожному випадку ідентифікації носія імені. Наряду із цією суто технічною функцією є ще і інші аспекти іменування особи. Так, німецький історик Готфрід Шрамм (*Gottfried Schramm*) вважає ім'я таким, що впливає на особу і утворює з нею нерозривну єдність. Тим вагомішим та відповідальнішим стає для батьків завдання дати своїй дитині «правильне» ім'я, тим більше що нині палітра імен щорічно зростає передусім за рахунок іншомовних запозичень, а також оригінальних новотворів в сфері антропонімікону, що властиво усій лексичній системі мови в цілому.

При цьому окрім функції ідентифікації особове ім'я часом стає засобом самовираження як для батьків, що обирають його для своєї дитини, так і для носія такого модного чи оригінального імені «як не у всіх». Попри відсутність жорстких законодавчих обмежень стосовно присвоєння імен існують все ж певні правила, що регламентують цей процес як мінімум з позицій здорового глузду, як то:

- ім'я не повинно суперечити благополуччю дитини, тобто особа не має отримати з таким іменем проблем в майбутньому чи зазнавати якихось утисків;
- повинно відповідати вимозі однозначності за статтю, однозначно ідентифікувати належність до чоловічої чи жіночої статі. У випадку подвійних імен таке нейтральне щодо статі ім'я має доповнюватися іншим, ідентифікуючим стать;
- особовим іменем людини не має бути прізвище, географічна назва чи позначення предмета.

Щоправда усі ці вимоги значно послаблюються під впливом глобалізаційних процесів, зокрема запозичені з інших мов імена ними мало регламентуються.

Оцінити сучасний німецькомовний антропонімікон, його особливості стосовно особових імен та тенденції розвитку неможливо без звернення до історичного аспекту його становлення.

Середніх віків переважаючим були, як правило, двоскладні германсько-німецькі особові імена з конкретним значенням: *Siegfried* (*Sieg und Frieden*), *Dietrich* (*Diet „Volk“ und reich, mächtig*) у чоловіків і *Adelheid*, *Heidrun* у жінок, другим компонентом у яких були прикметники, завдяки яким ім'я отримувало статеву ідентифікацію: для чоловіків *-hart*, *-mar*, *-bert*, *-fried*, *-brecht*, *-brandt*, а для жіночих імен: *-hild*, *-burg*, *-run*, *-gund*, *-flat*, *-lind*. Можна припустити, що домінуючим мотивом при виборі імені було його значення, що з очевидністю витікало із його складових.

У Середні віки у зв'язку з поширенням християнства все більше звертаються до імен християнського походження та імен святих. Такого роду імена набували поширення спочатку серед міських жителів, витісняючи імена германського походження, за винятком імен на честь князів чи королів, як то *Heinrich*, *Friedrich*, *Ludwig*.

В 15-16 ст., в епоху гуманізму, поширення набувають імена грецького та латинського походження. Деякі з цих імен знаходяться на піку популярності і сьогодні: *Alexander*, *Maximilian*, *Julia* чи *Sophia*. Якраз походження імені ставало тут головним мотивом його вибору. Пізніше, навпаки, були спроби

уникати чужоземних імен «перекладаючи» їх на німецьку або створюючи нові імена: *Gottlieb, Frohmut, Christlieb* та ін.

З 16-го ст. встановлюється звичай називати дітей кількома іменами, зокрема на честь їх хрещених батьків. Ця тенденція періодично зникає або поновлюється. Нею була зумовлена поява жіночих відповідників чоловічих імен для називання дівчаток іменем хрещеного батька: *Wilhelmine* чи *Petra*.

В сучасному лексиконі особових імен, який постійно розширюється і збагачується, можна спостерігати присутність в більшій чи меншій мірі усіх вище означених категорій імен, а також креативних новотворів з відхиленням від правописних норм чи уже існуючих імен з різними варіантами написання. Станом на 2012 рік в німецькому антропоніміконі обчислювалося понад 53 000 форм особових імен, з них 27 500 жіночих та 25 900 чоловічих імен. Щоправда деякі з них траплялися лише один раз. Таке різноманіття зумовлено наряду з іншим багатьма варіантами написання імен, наприклад: *Luca/ Lucas/ Lukas, Sophy /Soft, Leoni/ Leony, Anna/Anne, Feliks/ Felix* та ін. Серед учених та в німецькому суспільстві часто дискутується питання співвідношення в складі антропонімікону німецьких та запозичених особових імен. Деякі із запозичених імен є інтернаціональними і в різних варіантах зустрічаються в багатьох мовах. Певне загострення виникає у зв'язку із поширенням мусульманських імен, точніше щодо динаміки їх поширення. Іноді, як засвідчують щорічні списки улюблених імен за версією Товариства німецької мови, такі імена відтісняють традиційні німецькі, як наприклад ім'я *Mohammed*, що є найбільш поширеним серед мусульманського населення Німеччини та інших німецькомовних країн як ім'я пророка. До 200 найпоширеніших серед хлопчиків *Ali, Emir, Ahmed*, серед дівчаток *Elif, Meryem, Zeynep*.

Розширюється також спектр мотивів присвоєння особових імен. На думку деяких дослідників (*Berndt Kleinteich*), їх називають понад 60. Варто зазначити, що проблема мотивації вибору особового імені рік за роком досліджується Товариством німецької мови у співпраці з Інститутом демоскопії (*Institut für Demoskopie Allensbach*), а їхні висновки базуються на щорічних,

таких, що поводяться впродовж більше ніж 20 років, репрезентативних опитуваннях різних груп населення.

Результати цих розвідок засвідчують, що в наш час вибір імені дитини зумовлюється передусім естетичним критерієм. Для більш ніж трьох четвертих опитаних батьків благозвучність імені була особливо важливою (особливо для імен дівчаток) і лише для 6% це не мало жодного значення. Для майже половини батьків важливим критерієм при виборі імені стає співзвучність імені та прізвища. Для 27% батьків важливим є також певна довжина імені: певна частина тяжіє до коротких імен; в тренді можуть бути імена з певною початковою буквою, наприклад двохскладові імена, що починаються з букви «L», що спостерігається в останні роки, у дівчаток, наприклад, це *Laura, Lea, Lena, Lisa*, у хлопчиків *Leon, Luis, Luka*.

Багато батьків (42%) воліють вибрати дитині ім'я, яке не створювало би їй незручностей, як уже відзначалося раніше, чи підходило би для кожного віку. Біля половини опитаних вважають важливим (26%) чи навіть дуже важливим (19%), щоб обране ними ім'я було модним або щоб такий вибір підтримали інші члени родини (18%).

Лише менше ніж кожен п'ятий з опитаних надає значення при виборі імені його значенню (16%), прагне, щоб ім'я було незвичним чи рідкісним або традиційним для даної сім'ї (11%).

Оцінюючи динаміку мотиваційних процесів, можна помітити, що значення естетичних критеріїв в останні десятиліття відчутно зросло. Такий висновок можна зробити, порівнюючи важливість їх (критеріїв) для батьків віком до 40 років та батьків після 70-ти, які свого часу давали імена своїм дітям. Раніше більше значення в присвоєнні імен надавали сімейним традиціям чи релігійним мотивам.

Прикметно також, що виявлено співвідношення естетичних критеріїв з освітнім рівнем батьків: чим такий рівень вищий, тим більшого значення надається благозвучності імені чи його співзвучності з прізвищем. В свою чергу, для тих батьків, освітній рівень яких є нижчим, набувають значення інші

критерії, наприклад, бажання, щоб дитина не була тим чи іншим чином дискримінована через своє ім'я. При цьому може мати значення ще і соціальний статус батьків, що зрештою також часто є результатом їх освіти.

Таким чином, як свідчать результати аналізу мотивів вибору особових імен в німецькомовному просторі, домінуючими є естетичні критерії. Мотиви, які відігравали роль в минулі століття і навіть десятиліття, як наприклад, значення імені, релігійне підґрунтя, традиції сім'ї сьогодні виявляються менш вирішальними. Вони різняться в залежності від вікових груп батьків, їхнього освітнього рівня чи соціального статусу. Стосовно бажання батьків назвати свою дитину незвичним способом, що трапляється все частіше, можна припустити, що особове ім'я в цьому випадку окрім своєї основної функції ідентифікації особи стає засобом особистого унікального неповторного самовираження. Тим не менш в свого роду протистоянні консервативного та креативного першість в списках улюблених імен тримають допоки традиційні для німецькомовного простору особові імена.

Підсумовуючи, можна зазначити, що з дослідженням проблеми мотивації вибору імені відкриваються можливості для перспективних наукових розвідок як в синхронії так і в діахронії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Debus, Friedhelm. Namenkunde und Namengeschichte. – Berlin, 2012.
2. Müller, Gerhard. Die beliebtesten Namen in Deutschland seit 1961. – In: Name und Gesellschaft. Soziale und historische Aspekte der Namengebung und Namenentwicklung. Herausgegeben von der Dudenredaktion und von der Gesellschaft der deutschen Sprache. – Mannheim, 2001.
3. Seibicke, Wilfried. Historisches Deutsches Vornamenbuch, Band 5. – Berlin /New York, 2003.
4. Sprachdienst 1/2000, S. 49-56.
5. Sprachdienst 3/2013, S. 95-111.
6. Sprachdienst 3/2014, S. 109-124.